

PREVENCIJA PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA OSNOVNE METODE I MOGUĆNOSTI¹

*Slaviša Vuković, Saša Mijalković, Goran Bošković
Kriminalističko-policijska akademija, Beograd

Sažetak: U radu se u prvom redu daje osvrt na aktuelne metode pranja novca, posebno one navedene u Proceni pretnje od organizovanog kriminala Europa za 2011. godinu, a zatim se ukazuje na osnovne metode za prevenciju pranja novca i finansiranja terorizma. U tom smislu su obrađene osnovne metode propisane važećim Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma Republike Srbije iz 2009. godine, posebno pojačane i pojednostavljene mere poznavanja stranke i praćenja njenog poslovanja. Ujedno je dat osvrt na pojedine odredbe u važećem zakonodavstvu Sjedinjenih Američkih Država od značaja za prevenciju pranja novca i finansiranja terorizma. Potom sledi izlaganje o indikatorima sumnjivih transakcija za banke, obveznike u prometu nepokretnosti u vezi s finansiranjem terorizma, kao i prikaz rezultata rada Uprave za sprečavanje pranja novca Republike Srbije iz Izveštaja o njenom radu za 2010. godinu. Na kraju se ukazuje na moguće probleme u prevenciji pranja novca i finansiranja terorizma.

Ključne reči: prevencija, pranje novca, finansiranje terorizma, indikatori sumnjivih transakcija.

1. Uvod

Organizovanje i efikasno delovanje sistema prevencije pranja novca² i finansiranja terorizma zahteva preduzimanje čitavog niza međusobno usklađenih aktivnosti od strane većeg broja subjekata, kako državnih tako i nedržavnih. Taj sistem je u neposrednoj funkciji prevencije organizovanog kriminala koji je jedna

---

¹ Ovaj rad je rezultat realizovanja naučnoistraživačkog projekta pod nazivom „Razvoj institucionalnih kapaciteta, standarda i procedura za suprotstavljanje organizovanom kriminalu i terorizmu u uslovima međunarodnih integracija“. Projekat finansira Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (evidencioni broj 179045), a realizuje Kriminalističko-policijska akademija u Beogradu (2011–2014). Rukovodilac projekta je prof. dr Saša Mijalković.

* E-mail: slavisa.vukovic@kpa.edu.rs

² Pranje novca je vrsta imovinskog kriminala kojim se prikriva postojanje i poreklo nelegalno stečenih sredstava, i to njihovim uključivanjem u legalne finansijske tokove putem transformacija, prebacivanja, razmenjivanja, prikrivanja namene mešanjem s legalnim sredstvima ili na drugi način čime se, osim nelegalnog porekla, prikriva kriminalna delatnost i ostvaruje krajnji cilj pranja novca – nesmetano korišćenje prihoda od kriminalne delatnosti i izbegavanje kazne za izvršena krivična dela (Bošković, 2005: 23).

od najvećih pretnji savremenom demokratskom društvu. Na značaj preventivnog postupanja u suprotstavljanju organizovanom kriminalu ukazuje i Nacionalna strategija za borbu protiv organizovanog kriminala Republike Srbije. Ona predviđa da će Vlada stvoriti sve neophodne političke i pravne pretpostavke za uspešnu primenu Strategije s težištem na tri osnovna načela: primena i razvoj preventivnog i represivnog delovanja i oduzimanje imovine stečene krivičnim delima. U Strategiji se istovremeno ukazuje i na značaj saradnje šireg kruga subjekata u suprotstavljanju organizovanom kriminalu i, u tom smislu, opredeljenje Vlade da preko svojih institucija aktivno razvija poverenje i saradnju s građanima i privatnim sektorom, radi povezivanja svih snaga i potencijala zajednice u borbi protiv organizovanog kriminala (Vlada Republike Srbije, 2009).

Krivično delo pranje novca je uglavnom povezano s postojanjem organizovanog kriminala, jer se njim najčešće prikriva nezakonito poreklo novca od nezakonite trgovine oružjem, opojnim drogama, iznude, organizovanog kockanja, prostitucije, krijumčarenja i sličnih nezakonitih aktivnosti (Mijalković i dr., 2011: 111–112; Šikman, 2011: 167). Korišćenje tako, nelegalno stečene dobiti u legalnom ekonomskom poslovanju ugrožava ne samo privredu, već i politički sistem. U sferi ekonomije organizovani kriminal i pranje novca odvrću legitimno investiranje i podrivaju kredibilitet finansijskog sistema, što dovodi do povećanja stope nezaposlenosti i smanjenja radne produktivnosti. Na političkom planu se razvija korupcija i podriva autoritet organa državne vlasti, a navedene posledice u obe sfere doprinose širenju narkomanije i tzv. uličnog kriminala (US Government interagency working group, 2000). Negativni efekti organizovanog kriminala se manifestuju u mnogobrojnim oblastima državnog i društvenog života, kako na spoljnopoličkom, tako i na unutrašnjem planu, posebno u tzv. „tranzicijskim društvima“ (Mijalković, 2009: 128–130). Pranje novca omogućava opstanak i razvoj organizovanog kriminala, jer je krajnji cilj vršenja krivičnih dela od strane organizovanih kriminalnih grupa, kako se navodi u članu 2. Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, „... dobijanje neposredno ili posredno finansijske ili druge materijalne koristi“. U procesu pranja nelegalno stečenog novca od strane pripadnika organizovanih kriminalnih grupa i organizacija značajno kriminalno delovanje je vezano za finansijsko poslovanje od strane odgovornih lica u bankama i drugim organizacijama, koji za određeni procenat dobiti peru novac (opširnije u: Škulić, 2003: 203–204).

S druge strane, metode pranja novca se koriste i za finansiranje terorizma, odnosno za prikrivanje porekla nezakonito stečenih prihoda namenjenih finansiranju terorizma, ili, ukoliko je reč o legalno stečenim prihodima, za prikrivanje prave namene tih prihoda i opravdavanje njihovog transfera teroristima. Radnju izvršenja krivičnog dela finansiranje terorizma iz člana 393. Krivičnog zakonika Republike Srbije predstavlja obezbeđivanje ili prikupljanje sredstava za finansiranje nekog od tri krivična dela: terorizma (član 312), međunarodnog terorizma (član 391) i uzimanja talaca (član 392). Pored toga, u stavu 2, člana 393. inkriminisane su i radnje saučesništva (podstrekavanja i pomaganja) u tom krivičnom delu (Stojanović, 2010: 26). S obzirom na to je da prevencija pranja novca jedna od ključnih oblasti prevencije organizovanog kriminala i terorizma, u radu će najpre biti reči o aktuelnim pojavnim oblicima pranja novca i finansiranja terorizma, osnovnim metodama prevencije tih krivičnih dela i, posebno, o indikatorima za prepoznavanje sumnjivih lica i transakcija.

2. Oblici pranja novca i finansiranja terorizma i osnovni metodi prevencije

Iako se u većini slučajeva čini logičnom pretpostavka da organizovane kriminalne grupe svoj nezakonito stečen novac ulažu u legalne poslove, realno se može postaviti pitanje u kojoj je meri zastupljena takva praksa, odnosno u kojoj se meri, s druge strane, nelegalna dobit ulaže u dalje kriminalne poslove. Takvo pitanje je sasvim opravdano ako se ima u vidu da nisu sve kriminalne grupe i organizacije sposobne za tu vrstu preokreta u delovanju. Zato i ne čudi što pojedine kriminalne grupe koje imaju mogućnosti da nelegalnu dobit prikazuju kao legalno stečenu pružaju usluge onima koje nisu u takvoj mogućnosti. U teoriji i praksi treba posebno obratiti pažnju na mogućnosti delovanja kriminalnih i terorističkih grupa i organizacija, s obzirom na stepen njihove organizovanosti, opremljenosti i obučenosti. Ujedno to bi moglo biti objašnjenje zašto se neke kriminalne grupe upuštaju u svet legalnog biznisa, odnosno zašto neke od njih ipak ostaju u kriminalnoj delatnosti, a pomoć u legalizaciji traže preko legalnih privrednih subjekata. Empirijskim istraživanjima bi trebalo utvrditi realno stanje s tim u vezi, u meri u kojoj je to moguće, posebno imajući u vidu povezanost tako utvrđenog stanja sa stepenom razvijenosti i efikasnosti mera za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma u razvijenim državama, zemljama u tranziciji i nerazvijenim zemljama. S druge strane, ne treba zaboraviti da sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma može biti dodatno otežano u slučajevima kada je reč o tzv. „terorizmu pod pokroviteljstvom države“ (*state-sponsored terrorism*) (Mijalković, 2010: 107).

Oblici pranja novca i finansiranja terorizma se razlikuju među državama i regionima i zavise od većeg broja činilaca koji opredeljuju mogućnosti za njihovo ispoljavanje. Te mogućnosti su vezane kako za postojeći normativno-pravni okvir konkretne države, odnosno kvalitet postojećih propisa koji treba da omogućе delotvornu borbu protiv tih oblika kriminala, tako i za osposobljenost kadra kome je primarna nadležnost suprotstavljanje pranju novca i finansiranju terorizma, svest javnosti o opasnosti tih oblika kriminala i mogućnostima njihovog učešća u suprotstavljanju pranju novca i finansiranju terorizma itd. Metode pranja novca su vrlo raznovrsne i kreću se od najprostijih (na primer, krijumčarenje gotovine), preko složenijih, poput stvaranja fiktivnih kompanija, zamagljivanja i stvaranja lažnih finansijskih konstrukcija, prebacivanja gotovine u ofšor države koje imaju male ili nikakve poreze, vraćanja fiktivnih dugova, poslova s plaćanjem u gotovini, kockanja i kazina, upotrebe lažnih ili naduvanih računa (faktura), promena valute, osnivanja mešetarskih kuća i slično (Ignjatović, 1998: 183).

Veći broj međunarodnih organizacija je aktivan u proučavanju opasnosti od organizovanog kriminala, a s tim u vezi i proučavanju aktuelnih oblika pranja novca i finansiranja terorizma. U Proceni pretnje organizovanog kriminala za 2011. godinu, Europol ukazuje na aktuelne metode pranja novca (EUROPOL, 2011). Organizovane kriminalne grupe nastavljaju da koriste uspostavljene metode pranja novca kao što su kuriri koji nose gotovinu, koji preko državne granice često prenose manje sume novca od onih čije prenošenje obavezno treba prijaviti. Takođe, postoje indicije da velike, dobro organizovane grupe koriste lake avione i helikoptere za

krijumčarenje gotovog novca. Rute se menjaju u zavisnosti od većeg broja činilaca kao što su zahtevi za prijavljivanje i ovlašćenja za zaplenu u određenim jurisdikcijama. Euro je popularna valuta u kriminalnim mrežama za fizički prenos novca preko granica, jer je dostupan u velikim apoenima i omogućava delotvorno skrivanje porekla novca i lokacije kriminalne aktivnosti. U isto vreme, usluga za prenos novca, poput kompanije „Western Union“, igra značajnu ulogu u fazi raslojavanja pranja novca, jer se novac često elektronski prenosi plaćanjem posredstvom treće strane. Uobičajena tehnika kriminalnih grupa je i razbijanje velikih suma na manje upadljive transakcije. Postoje i dokazi da organizovane kriminalne grupe plaćaju migrantima mesečnu naknadu za korišćenje njihovih pasoša, što pokazuje koliko te grupe nastoje da otežaju prepoznavanje neobičnog ili sumnjivog ponašanja klijenata. Često se koriste i alternativni sistemi doznaka, kao što je havala (*hawala*), jer smanjuju rizik od otkrivanja. Poslovi s većim gotovinskim plaćanjima takođe omogućavaju mešanje kriminalne dobiti s legalnim prihodima (restorani, kazina i sl.), zatim korišćenje kompanija školjki, ofšor jurisdikcija sa slabom politikom suprotstavljanja pranju novca, kao i korišćenje kompanija za fiktivni uvoz i izvoz dobara korišćenjem falsifikovanih dokumenata. Organizovane kriminalne grupe koriste i mogućnosti pranja novca iz pomoć novih tehnologija, kao što su provajderi digitalnog prometa „Webmoney“ i „Liberty Reserve“, on-lajn igre na sreću i mobilni sistemi plaćanja (oblici pranja novca navedeni su prema: EUROPOL, 2011).

U Republici Srbiji su uočene težnje koje ukazuju na to da se novac stečen vršenjem predikatnih krivičnih dela ulaže u kupovinu nepokretnosti i luksuznih dobara na teritoriji Republike Srbije (Vlada Republike Srbije, 2009). Uočeni su i drugi oblici pranja novca i to: da se nezakonito stečen novac prenosi van granica Republike Srbije na privatne račune fizičkih lica i račune ofšor firmi; da se novac stečen vršenjem predikatnih krivičnih dela iz oblasti opšteg kriminala ulaže u legalne tokove posredstvom specijalizovanih lica iz oblasti finansija; da se nelegalno novac stečen u inostranstvu unosi u Republiku Srbiju, fizički ili bankarskim transferima, i ulaže u nekretnine; kao i da se „prljav“ novac ulaže u kupovinu pravnih lica koja se privatizuju (Vlada Republike Srbije, 2009).

Načelo „upoznaj svog klijenta“ osnovni je uslov za uspešno sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma i to načelo je ugrađeno u važeći Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma koji je Narodna skupština Republike Srbije usvojila 2009. godine. Taj zakon izričito propisuje pojedine radnje i mere za sprečavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorizma koje se preduzimaju pre, u toku i nakon vršenja transakcije ili uspostavljanja poslovnog odnosa, a obuhvataju sledeće: poznavanje stranke i praćenje njenog poslovanja; dostavljanje informacija, podataka i dokumentacije Upravi za sprečavanje pranja novca; određivanje lica odgovornog za izvršavanje obaveza iz tog zakona i njegovog zamenika, kao i obezbeđivanje uslova za njihov rad; redovno stručno obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih; obezbeđivanje redovne unutrašnje kontrole izvršavanja obaveza predviđenih tim zakonom; izrada spiska indikatora za prepoznavanje lica i transakcija za koje postoje osnovi sumnje da je reč o pranju novca ili finansiranju terorizma; vođenje evidencija, zaštita i čuvanje podataka iz tih evidencija. Preduzimanje mnogobrojnih mera koje propisuje taj zakon ujedno je i

međunarodna obaveza Republike Srbije, s obzirom na to da je njena skupština ratifikovala veći broj konvencija u toj oblasti (Vuković, 2010: 29–34).

Mere kojima se omogućava poznavanje stranke i praćenje njenog poslovanja preduzimaju se uvek kada postoje osnovi sumnje da je reč o pranju novca ili finansiranju terorizma, kao i pri uspostavljanju poslovnog odnosa sa strankom i vršenju transakcije u iznosu od 15.000 evra ili većem (što je iznos koji određuje i Direktiva 2005/60/EC Parlamenta i Saveta Evropske unije iz 2005. godine), odnosno 5.000 evra kada je reč o menjačkim poslovima. Te mere obuhvataju utvrđivanje i proveru identiteta stranke i njenog stvarnog vlasnika, pribavljanje informacija o nameni poslovnog odnosa ili transakcije i proveravanje usklađenosti njenih aktivnosti s prirodom poslovnog odnosa i uobičajenim poslovanjem.

Zakon propisuje da mere poznavanja stranke i praćenja njenog poslovanja mogu biti pojačane i pojednostavljene, što zavisi od stepena rizika. Pojačane radnje i mere se preduzimaju uvek kada bi mogao postojati visok rizik za pranje novca ili finansiranje terorizma. Zakonodavac u Republici Srbiji posebno insistira na njihovom sprovođenju u tri slučaja (čl. 29, 30. i 31. važećeg Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma Republike Srbije).

Prvi se odnosi na uspostavljanje loro korespondentskog odnosa s bankom ili sličnom institucijom sa sedištem u stranoj državi koja nije na listi država koje primenjuju standarde Evropske unije u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma ili više standarde. Za uspostavljanje takvog odnosa obavezno je sledeće: uvidom u javne isprave, dokumente i poslovnu dokumentaciju utvrditi važenje dozvole za vršenje bankarske delatnosti i organa koji je izdao dozvolu, interne postupke za sprečavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorizma i sistem sprečavanja i otkrivanja pranja novca i finansiranja terorizma u toj državi; uzeti pismenu izjavu odgovornog lica da ta institucija ne posluje kao kvazi-banka i da nema uspostavljen poslovni odnos s takvom bankom, da je pod nadzorom nadležnog državnog organa i da je dužna da primenjuje propise za sprečavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorizma. Zaposleni kod obveznika zadužen za uspostavljanje loro korespondentskog odnosa dužan je da pribavi pismeno odobrenje najvišeg rukovodstva obveznika za uspostavljanje takvog odnosa.

U drugom slučaju, kada je stranka ili njen vlasnik strani funkcioner, pojačane mere obuhvataju: pribavljanje podataka o poreklu imovine koja je predmet poslovnog odnosa iz isprava i druge dokumentacije ili, ako to nije moguće, uzimanjem pismene izjave neposredno od stranke; dobijanje pismene saglasnosti najvišeg rukovodstva i praćenje poslovnih aktivnosti stranke tokom poslovnog odnosa.

U trećem slučaju, ako stranka nije fizički prisutna pri utvrđivanju i proveri identiteta, te mere obuhvataju pribavljanje dodatnih isprava i podataka za proveru identiteta, dodatnu proveru isprava i prvo plaćanje kod obveznika s računa stranke kod banke ili slične institucije. S obzirom na navedene mere i radnje jasno je da poverenje ima veoma važnu ulogu u odnosu između pripadnika organizovanog kriminala i specijalista za pranje novca, a ono se često obezbeđuje porodičnim i drugim srodničkim vezama (SOCA, 2009/10).

Pojednostavljene radnje i mere obveznik može da izvrši prema strankama koje zakon određuje ako ne postoje osnovi sumnje da je reč o pranju novca ili finansiranju terorizma (čl. 32. i 33. važećeg Zakona o sprečavanju pranja novca i

finansiranja terorizma Republike Srbije)³. One podrazumevaju pribavljanje sledećih podataka od stranke: poslovno ime, adresu i sedište pravnog lica koje uspostavlja poslovni odnos, odnosno za koje se odnos uspostavlja ili vrši transakcija; lično ime zakonskog zastupnika, prokuriste ili punomoćnika; namenu i pretpostavljenu prirodu odnosa i datum njegovog uspostavljanja, vreme vršenja transakcije, iznos i valutu u kojoj se vrši, način njenog vršenja, lično ime i prebivalište, odnosno poslovno ime i sedište lica kome je namenjena. Podaci se pribavljaju neposrednim uvidom u zvanični javni registar, original ili overenu kopiju dokumentacije. Ako to nije moguće, koriste se originali ili overene kopije isprava i dokumentacije stranke ili, u krajnjem slučaju, neposredno uzima pismena izjava zastupnika, prokuriste ili punomoćnika. Obveznici koji sprovode mere poznavanja i praćenja poslovanja svojih stranaka dužni su da odmah dostave podatke Upravi za sprečavanje pranja novca u Ministarstvu finansija Republike Srbije ukoliko procene da postoje osnovi sumnje da je reč o pranju novca ili finansiranju terorizma, kao i podatke o svakoj gotovinskoj transakciji u iznosu od 15.000 evra ili većem u dinarskoj protivvrednosti, a najkasnije u roku od tri dana.

Otkrivanje sumnjivih transakcija i poslovnih odnosa i obaveštavanje nacionalne finansijsko-obaveštajne jedinice o njima, kao i o transakcijama preko utvrđenog novčanog iznosa predstavljaju osnovu uspešnosti prevencije pranja novca i finansiranja terorizma. Na sličan način je uređen i sistem prevencije u razvijenim zemljama koje imaju veće iskustvo u suprotstavljanju pranju novca. U Sjedinjenim Američkim Državama jedan od najznačajnijih propisa u oblasti sprečavanja pranja novca je Zakon o bankarskoj tajni iz 1970. godine, kojim se zahteva od finansijskih institucija da Ministarstvu finansija podnose izveštaj o gotovinskim transakcijama preko 10.000 \$, s podacima o osobi koja vrši transakciju i poreklu novca.⁴ Finansijske institucije su dužne da Mreži za suzbijanje finansijskog kriminala (*FinCEN*), koja se nalazi u sastavu Ministarstva finansija, podnesu i izveštaj o sumnjivoj aktivnosti ako znaju ili sumnjaju da su sredstva nelegalno stečena. Lica koja prenose gotovinu preko državne granice obavezna su da prijave prenos gotovog novca u iznosu preko 10.000 \$ i u te svrhe postoji posebna forma Izveštaja o međunarodnom prenosu novca ili instrumenata plaćanja.⁵

Takođe, Federalni poreski zakon (*IRC*, Section 6050 I) zahteva od svih lica koja su uključena u trgovinu ili poslovanje da podnesu izveštaj o primanju novca za dobra ili usluge u iznosu preko 10.000 \$ (Formular 8300).⁶ Postavljanjem tog zahteva načinjena je značajna prepreka za korišćenje ilegalnih profita od strane

³ To su, prema članu 32, slučajevi kada je stranka: obveznik iz člana 4, stava 1, tač. 1–8, tog zakona, izuzev posrednika i zastupnika u osiguranju; ista ta lica iz strane države koja je na listi država koje primenjuju međunarodne standarde u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma koji su na nivou standarda Evropske unije ili viši; državni organ, organ autonomne pokrajine, organ jedinice lokalne samouprave, javna agencija, javna služba, javni fond, javni zavod ili komora; privredno društvo čije su izdate hartije od vrednosti uključene na organizovano tržište hartija od vrednosti koje se nalazi u Republici Srbiji ili državi u kojoj se primenjuju standardi na nivou Evropske unije ili viši, a koji se odnose na podnošenje izveštaja i dostavljanje podataka nadležnom regulatornom telu; lice za koje je utvrđeno da postoji nizak stepen rizika za pranje novca ili finansiranje terorizma, a izuzetno i preduzeće za reviziju i ovlašćeni revizor, prilikom obavezne revizije godišnjih računovodstvenih izveštaja pravnog lica.

⁴ Retrieved May, 14, 2011, from <http://www.irs.gov/compliance/enforcement/article/0,,id=113004,00.html>

⁵ *Ibid.*

⁶ *Ibid.*

narkodilera i drugih lica angažovanih u ilegalnim aktivnostima za kupovinu skupocjenih vozila, nakita i sl. Nakon terorističkih napada 11. septembra 2001. godine, odnosno nakon donošenja Patriotskog zakona, propisana je obaveza dvostrukog obaveštavanja po tom osnovu – kako Federalne poreske administracije, tako i Mreže za suzbijanje finansijskog kriminala. Federalna poreska služba je nadležna za sprovođenje istraga zbog kršenja Federalnog poreskog zakona (izbegavanja poreza ili lažno prikazivanje činjenica od značaja za utvrđivanje poreske obaveze), a u Odeljku 61(a) tog zakona ukupan prihod je definisan kao „... celokupan prihod bez obzira na izvor iz kojeg potiče“.⁷ Na taj način je omogućeno gonjenje zbog izbegavanja plaćanja poreza i za prihode koji potiču od ilegalnih aktivnosti, kao što su ilegalna trgovina drogom, pronevera, iznuda, prevara i slično.

3. Izrada spiska indikatora za prepoznavanje sumnjivih lica i transakcija

S ciljem delotvornijeg otkrivanja sumnjivih lica i transakcija obveznici i advokati su dužni da izrade listu indikatora za prepoznavanje lica i transakcija za koje postoje osnovi sumnje da je reč o pranju novca ili finansiranju terorizma. Važeći Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma Republike Srbije dao je smernice u članu 50. za ispunjavanje te obaveze, odnosno ukazao na to da navedeni subjekti treba da uzmu u obzir složenost i obim transakcija, neuobičajeni način izvršenja, vrednost ili povezanost transakcija koje nemaju ekonomski ili pravno osnovanu namenu, odnosno nisu usaglašene ili su u nesrazmeri s uobičajenim, odnosno očekivanim poslovanjem stranke, kao i druge okolnosti povezane sa statusom ili drugim karakteristikama stranke. Isti zakon propisuje da u izradi spiska indikatora učestvuju i Uprava za sprečavanje pranja novca, Narodna banka, Komisija za hartije od vrednosti, Poreska uprava, ministarstvo nadležno za inspeksijski nadzor u oblasti trgovine, Devizni inspektorat, Uprava za igre na sreću, ministarstvo nadležno za poslove finansija, ministarstvo nadležno za poslove poštanskog saobraćaja, Advokatska komora, Komora ovlašćenih revizora, kao i da mogu učestvovati i druga lica po pozivu. Tako se na prezentaciji Uprave za sprečavanje pranja novca na internetu mogu pronaći indikatori sumnjivih transakcija za banke, brokere, menjače, obveznike u prometu nepokretnosti, osiguravajuća društva, advokate i advokatska ortačka društva, davaoce finansijskog lizinga, društva za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima, društva za upravljanje investicionim fondovima, lica koja pružaju računovodstvene usluge, lica koja se bave poštanskim saobraćajem, organizatore posebnih igara na sreću u igračnicama, poresko savetovanje, preduzeća za reviziju i ovlašćene revizore, priređivače igara na sreću na internetu i posredstvom telefonskih ili drugih telekomunikacionih veza, forfeting poslove, delatnosti pružanja jemstva, pružanje usluga prenosa novca, finansiranje terorizma i faktoring poslove.⁸

---

⁷ Ibid.

⁸ Retrieved June, 18, 2011, from http://www.apml.org.rs/index.php?option=com_remository&Itemid=10&func=select&id=17&lang=rs

Lista indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija za banke sadrži 36 indikatora (USPN, 2009a). Među njima se nalaze sledeći indikatori: veći broj povezanih gotovinskih transakcija u iznosima manjim od iznosa predviđenog za prijavljivanje gotovinskih transakcija na osnovu Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, a koje ukupno prelaze navedeni iznos ako nisu u skladu s uobičajenim poslovanjem klijenta; polaganja ili isplate većih iznosa novca koji znatno odstupaju od uobičajenih transakcija klijenta i njegove poslovne aktivnosti; polaganje veće gotovine kao depozita za dobijanje kredita, a potom neočekivani zahtev klijenta da kredit otplati pre roka; transakcije većih iznosa preko računa koji je duže vreme neaktivan; polaganje velikih iznosa na račun i transfer na račune većeg broja lica, bez racionalnog objašnjenja; uplata sredstava na račun jednog lica od strane većeg broja očigledno nepovezanih lica koja on odmah podiže ili prenosi na druge račune bez racionalnog objašnjenja; transakcije s više posrednika ili s većim brojem računa ako su njihovi učesnici iz zemalja koje ne primenjuju standarde u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma; klijent nikada nije bio u radnom odnosu a raspolaže značajnim sredstvima na računima; klijent ima otvorene račune u nekoliko filijala iste banke, polaže gotovinu na svaki od njih a zbir uplata čini značajnu sumu; ovlašćena lica za raspolaganje sredstvima na račun preduzeća odbijaju da dostave potpune podatke o poslovanju preduzeća; učestali transferi stranke na velike i zaokružene iznose; izbegavanje klijenta da odgovori na pitanja u vezi s transakcijom, punomoćjem, identifikacijom i slično, ili prezentira lažna dokumenta ili daje neistinite podatke; klijent je veoma „pričljiv“ u vezi s temama koje se tiču pranja novca ili finansiranja terorističkih aktivnosti (USPN, 2009a).

Lista indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija za obveznike u prometu nepokretnostima, kao i liste indikatora za druge subjekte, sadrže delimično slične indikatore za banke, ali se u njima nalaze i indikatori specifični za pokušaje pranja novca i finansiranje terorizma u oblasti poslovanja tih subjekata. Kada je u pitanju promet nepokretnosti sličnosti se odnose na: prikrivanje identiteta ugovornih strana; prenos nepokretnosti na fizička ili pravna lica bez logičnog objašnjenja; kupovinu nepokretnosti koja je nesrazmerna kupovnoj moći kupca; transakcije u kojima stranka zahteva plaćanje u parcijalnom iznosu s kratkim vremenskim intervalima između plaćanja (USPN, 2009b). S druge strane, specifični indikatori su nezainteresovanost za kvalitet, lokaciju i cenu nepokretnosti, kupovina za vrlo kratko vreme, uz registraciju nepokretnosti na druga lica (rođaka, prijatelja, kompaniju školjki itd.) bez logičnog razloga (USPN, 2009b). Inače, u sažetku Projekta za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma u Srbiji (MOLI-Srbija), koji najvećim delom finansira Evropska unija, a zatim i Savet Evrope i Vlada Republike Srbije, navodi se da pranje novca košta ekonomiju u Srbiji između 3% i 5% bruto domaćeg proizvoda svake godine, kao i to da se većina slučajeva vezuje za investicije u nekretnine. U pitanju je program tehničke pomoći kojim se pruža podrška sistemu za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma u Republici Srbiji kroz njegovo usaglašavanje s relevantnim međunarodnim standardima, podizanjem nivoa svesti javnosti o pretnji privrednog kriminala, jačanjem kapaciteta za efikasnije delovanje i koordinaciju svih relevantnih pravosudnih, finansijskih i drugih subjekata, a posebno jačanjem uloge informacionih tehnologija

u prikupljanju i analizi finansijskih podataka.⁹ U Listi indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija u vezi s finansiranjem terorizma među indikatorima se navode odbijanje lica da se identifikuje ili korišćenje lažnog identiteta, zahtev klijenta da se sredstva deponuju na više računa ili prebace na više računa u inostranstvu, korišćenje računa neprofitnih organizacija ili komercijalnog ličnog računa radi prenosa sredstava primaocima u inostranstvu za kratko vreme, kao i ovlašćenje većeg broja lica među kojima nema očigledne veze za raspolaganje sredstvima po računu (USPN, 2010).

Na osnovu iskustava finansijsko-obaveštajnih jedinica zemalja članica Egmont grupe, identifikovan je i veliki broj indikatora pranja novca, od kojih je Egmont grupa identifikovala šest kao indikatore koji se najčešće pojavljuju (Egmont Group, 2000: 172). Jedan od primera tih najčešćih indikatora pranja novca jesu velike gotovinske transakcije, naročito u slučajevima kada se prilikom uplate pojavljuju velike količine novčanica u malim apoenima, što može ukazivati na to da taj novac potiče od ilegalne trgovine opojnim drogama, odnosno iz takvih i sličnih transakcija kojima se ne može ući u trag. Kriminalci često akumuliraju takav novac i u određenom trenutku ga moraju uneti u bankarski sistem. Tu treba dodati i mogućnost smanjivanja uplata na iznos koji je tek nešto ispod zakonom propisanog iznosa u transakcijama za koje su finansijske institucije obavezne da podnesu izveštaj finansijsko-obaveštajnoj službi. Drugi primer najčešćeg indikatora jesu atipični ili neekonomični prenosi sredstava ka inostranstvu ili iz inostranstva. U mnogobrojnim slučajevima finansijske institucije su identifikovale transfere novca s inostranstvom koji nisu imali razumno poslovno objašnjenje. Treći primer su neuobičajene poslovne aktivnosti ili transakcije, odnosno kretanje novca koje ima za rezultat gubitak ili nižu zaradu bez vidljive nadoknade za klijenta, što može ukazivati na to da je posao više povezan s kretanjem sredstava kroz finansijski sistem, nego s namerom da se ostvari profit. Četvrti primer jeste veliko i/ili brzo kretanje novčanih sredstava kada lica koja peru novac često nastoje da nezakonita sredstva polože prebacivanjem između više računa u različitim institucijama i državama u nastojanju da zbune eventualne revizore. Legitimni poslovni čovek, međutim, nastoji da izbegne suvišnu birokratiju i bankarske troškove. Peti najčešći indikator jeste nerealno bogatstvo u odnosu na profil klijenta, a mnogobrojni primeri u kojima je otkriveno pranje novca pokazali su da pojedinci koji poseduju imovinu male vrednosti ili koji su bez imovine i zaposlenja uplaćaju velike sume novca na račune. Tu svakako treba imati u vidu i iznenadne prekide „uspešnog poslovanja“, odnosno nerazumljivo povlačenje sredstava s računa, za svaki slučaj ukoliko se na vreme ne uoči polaganje prljavog novca na račune. Poslednji, šesti najčešći indikator jeste odbrambeni stav prema ispitivanju, što se često dešava kod lica koja nemaju iskustva s pranjem novca, te zbog toga nemaju pripremljenu racionalnu priču kojom bi prikriili poreklo nezakonitih sredstava. Svi navedeni indikatori posebno dobijaju na težini ako se transakcije odvijaju posredstvom

---

⁹ Retrieved June 16, 2011, from http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/corruption/projects/moli_serbia/2274-d-MOLISum-Ser.pdf

finansijskih institucija ili s institucijama u kojima nisu razvijeni mehanizmi za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma.

Izrada navedenih indikatora značajna je kako za neposredno delotvorno prepoznavanje i sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, tako i za obuku zaposlenih u bankama i drugim subjektima koji su obavezni da sprovedu mere za sprečavanje tih krivičnih dela. Obuka u tom pravcu je posebno značajna ako se ima u vidu ocena iz Nacionalne strategije za borbu protiv organizovanog kriminala Republike Srbije da sve državne organe koji su nadležni za borbu protiv organizovanog kriminala karakteriše nedovoljna kadrovska popunjenost, kako u broju, tako i u kvalitetu. Uz to je izneto i zapažanje da postoji težnja ka odlivu kvalitetnog i iskusnog kadra u druge državne organe i privatni sektor, koji ih privlači neuporedivo boljim materijalnim uslovima rada, kao i da ne postoji sistem obuke koji bi omogućavao neprekidno sticanje potrebne stručnosti, već se ona ostvaruje povremeno, kroz seminare, okrugle stolove, praktične obuke, studijske posete i dr. Zbog toga je, pre svega, neophodno što kvalitetnije osposobiti ovlašćena lica u subjektima koji su obavezni da sprovedu mere sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma, kao i njihove zamenike, za koje je predviđeno da moraju položiti stručni ispit i dobiti licencu za obavljanje poslova ovlašćenog lica.

Poboljšanje međunarodnih standarda i nacionalnih propisa, uz širenje obaveze izveštavanja o sumnjivim transakcijama i poslovnim odnosima na veći broj subjekata i osnivanje ili jačanje finansijsko-obaveštajnih jedinica u najvećem broju zemalja Evrope unije doveo je do povećanja izveštaja o sumnjivim transakcijama (Council of Europe, 2005: 47). U odnosu na 2003. godinu, godine 2004. broj izveštaja u Belgiji se povećao s 9.954 na 11.234, od čega su 664 slučaja poslata tužilaštvu, u Francuskoj s 9.019 na 10.832, u Nemačkoj s 6.602 na 8.062, u Lihtenštajnu sa 172 na 234, u Holandiji s 37.748 na 41.002, u Velikoj Britaniji sa oko 100.000 na preko 150.000 (Council of Europe, 2005: 47). Obveznici po Zakonu o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma u Republici Srbiji su u toku 2010. godine dostavili Upravi za sprečavanje pranja novca ukupno 242.803 izveštaja, od čega 238.141 izveštaj o gotovinskim transakcijama u iznosu od 15.000 evra ili većem i 4.537 izveštaja o sumnjivim transakcijama (bez obzira na iznos) (USPN, 2011). Najviše izveštaja je primljeno od banaka i to 236.706 o gotovinskim transakcijama i 4.537 o sumnjivim transakcijama, zatim od lizing kompanija i Javnog preduzeća PTT Srbija. S obzirom na to da jedan izveštaj obveznika, koji oni dostaljavaju putem sistema za evidentiranje i obradu transakcija – *TMIS (Transaction Managemnet Information System)*, može da sadrži i nekoliko desetina transakcija, ukupan broj transakcija koje je Uprava za sprečavanje pranja novca primila u toku 2010. godine je 365.445. To je u poređenju s 2009. godinom, kada su obveznici dostavili ukupno 1.020.888 transakcija, skoro 650.000 manje. Nakon obrade prikupljenih podataka i utvrđenog osnova sumnje, Uprava je u 2010. godini otvorila 72 predmeta.

Navedeni podaci iz Izveštaja o radu Uprave za sprečavanje pranja novca jasno ukazuju na značaj unapređivanja dalje obuke zaposlenih lica u obveznicima kako bi se doprinelo delotvornijem otkrivanju sumnjivih transakcija, odnosno sprečavanju pranja novca. Kao što se vidi iz Godišnjeg izveštaja Uprave za sprečavanje pranja novca, najveći broj izveštaja o gotovinskim transakcijama u iznosu 15.000 evra

ili većem podnele su banke, čak u preko 97% slučajeva. Ipak posebnu pažnju privlači činjenica da su izveštaje o svim sumnjivim transakcijama bez obzira na njihov iznos, a njih je bilo 4.537, podnele isključivo banke, kao i to da je Uprava za sprečavanje pranja novca, nakon obrade prikupljenih podataka i utvrđenog osnova sumnje u 2010. godini otvorila 72 predmeta. Navedeni podaci nameću nekoliko važnih pitanja na koje tek treba dati odgovore kako bi se unapredilo funkcionisanje sistema prevencije pranja novca i finansiranja terorizma u Republici Srbiji. Pre svega se postavlja pitanje koliko su ostali obveznici aktivni u identifikovanju sumnjivih transakcija, odnosno koliko aktivnosti ostalih obveznika pobuđuju zanimanje za pranje novca i finansiranje terorizma, kao i pitanje da li su zaposlena lica u drugim obveznicima dovoljno obučena da identifikuju sumnjive transakcije. S obzirom na broj otvorenih predmeta od strane Uprave (ukupno 72), čini se verovatnim da mogućnosti pranja novca koriste i drugi obveznici. Takođe, postavlja se pitanje koliko su radnici Uprave za sprečavanje pranja novca objektivno u mogućnosti da provere sve transakcije za koje stignu izveštaji ako se ima u vidu da, osim 4.537 sumnjivih transakcija, Uprava treba da obrati pažnju i na transakcije u iznosu od 15.000 evra ili većem, kao i da su radnici Uprave angažovani u ispunjavanju zahteva drugih državnih organa, kao i stranih finansijsko-obaveštajnih jedinica.

Mogući odlazak pojedinih zaposlenih lica u Upravi za sprečavanje pranja novca na rad u bankarski sektor zbog veće zarade i boljih uslova rada svakako da može dodatno umanjiti njenu delotvornost, te zbog toga treba voditi računa o odgovarajućoj selekciji kadra za rad u Upravi, kao i o njihovoj što efikasnijoj obuci za rad. Istovremeno ne treba zanemariti činjenicu da je i u bankarskom sektoru, kao i kod drugih obveznika, poželjno imati kvalitetan kadar. Ne treba gajiti nadu da se zadovoljavajući nivo rezultata u sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma može ostvariti isključivo usvajanjem odgovarajućeg normativno-pravnog okvira. Sigurno je da i najbolji zakon može ostati mrtvo slovo na papiru ukoliko se ne obezbede odgovarajući uslovi za njegovo sprovođenje, pre svega kadrovski i materijalno-finansijski. U slučaju prevencije pranja novca i finansiranja terorizma širok je krug subjekata od kojih zavisi uspeh, a Uprava za sprečavanje pranja novca je samo jedan od tih subjekata koji se, na neki način, nalazi u drugoj liniji odbrane. U prvoj liniji su obveznici (banke i druge institucije), odnosno njihova zaposlena lica i ovlašćeno lice sa zamenikom. Ta lica imaju ključnu ulogu u preduzimanju mera poznavanja stranke i praćenja njenog poslovanja, kao i zaštiti tajnosti podataka o nadzoru transakcija i poslovnih aktivnosti stranke. Uobičajeno je za laike da se postupak otkrivanja pokušaja pranja novca i finansiranja terorizma vezuje za jednostavne situacije pojave sumnjivih lica s velikom količinom gotovog novca koju oni žele da stave na svoj račun, što nije nemoguća situacija u praksi. Međutim, teškoće u prevenciji pranja novca i finansiranja terorizma dolaze do izražaja tek kada legitimni privredni subjekti, koji mogu biti tek osnovani za te namene, preuzmu na sebe ulogu pranja novca i kada u okviru uobičajenog poslovanja prepredeno obavljaju fiktivne poslove. Zbog toga, uz osnovne metode prevencije pranja novca i finansiranja terorizma o kojima je prethodno bilo reči, neophodno je istovremeno raditi i na razvoju svesti javnosti kako o realnoj pretnji koju ta krivična dela predstavljaju za konkretnu zajednicu, tako i o delotvornim metodama za njihovo otkrivanje i sprečavanje.

Treba očekivati da će takvi i slični napori u budućnosti omogućiti delotvornije otkrivanje sumnjivih transakcija i poslovnih odnosa uz istovremenu zaštitu sloboda i prava građana, posebno zaštitu podataka o ličnosti. Sve to tim pre što retorika borbe protiv droga i organizovanog kriminala (posebno u kontekstu istovremene borbe protiv terorizma) može biti korišćena za uvođenje i legitimizaciju socijalne kontrole i mera nadzora koje se mogu primenjivati u odnosu na značajan broj građana i njihovih organizacija, od kojih mnogi ne moraju imati značajne veze s organizovanim kriminalom i terorizmom (Gilligan, 2007: 110). Kao primer mogu se navesti otkrića iz 2006. godine u vezi svetske mreže za finansijske usluge – SWIFT, koja je nakon terorističkih napada 11. septembra 2001. godine dozvolila Ministarstvu finansija SAD pristup svojim podacima bez obaveštavanja belgijskih vlasti, iako je na to bila dužna prema propisima kojima se uređuje zaštita podataka u Belgiji gde se i nalazi sedište te kompanije (Gilligan, 2007: 110).

Iako je širenje ovlašćenja državnih organa u suprotstavljanju teškim oblicima kriminala u savremenoj demokratskoj državi usmereno, u krajnjoj liniji, ka zaštiti sloboda i prava građana, treba imati u vidu da ta ovlašćenja treba koristiti samo u slučajevima kada su te slobode i prava nesporno ugroženi (opširnije u: Vuković, 2009: 180–184). Kao primer kada treba biti posebno obazriv prilikom ograničavanja sloboda i prava građana radi prevencije organizovanog kriminala može se navesti uvođenje naređenja za sprečavanje ozbiljnog kriminala u pravni sistem Velike Britanije. Zakon o ozbiljnom kriminalu Velike Britanije iz 2007. godine propisuje da Visoki sud Engleske i Velsa može izdati *naređenje za sprečavanje ozbiljnog kriminala* u trajanju najduže do 5 godina licu koje ima 18 ili više godina za koje je uveren da je uključeno u ozbiljan kriminal i kada ima razloge da osnovano veruje da će naređenje zaštititi javnost sprečavanjem, ograničavanjem ili prekidanjem učešća te osobe u ozbiljnom kriminalu u Engleskoj i Velsu (*Serious Crime Act 2007*). Naređenje može sadržati zabrane, ograničenja, zahteve i slične uslove koje sud oceni kao potrebne za ostvarivanje navedenog cilja. Zakon navodi da se uključivanjem u ozbiljan kriminal smatra izvršenje ozbiljnog prestupa u Engleskoj i Velsu, olakšavanje njegovog izvršenja, pa čak i ponašanje na način koji je verovatan da olakša njegovo izvršenje bez obzira na to da li je izvršen. Lista ozbiljnih prestupa je data u okviru istog zakona, a među njima su: ilegalna trgovina drogom i oružjem, trgovina ljudima, prostitucija i seksualno iskorišćavanje dece, oružana pljačka, pranje novca, prevara, utaja poreza i poreska krivična dela, korupcija i podmićivanje, ucenjivanje, krivična dela protiv intelektualne svojine i ekološki kriminal. Postupak za izdavanje takvog naređenja može pokrenuti javni tužilac, tužilac za gonjenje u oblasti poreza i carine ili direktor Kancelarije za ozbiljne prevare, kao i javni tužilac Severne Irske za njeno područje.

Istovremeno, zakon daje primere zabrana, ograničenja i zahteva koji se mogu nametnuti u naredbi (ali se ne ograničava samo na njih), kao i onih koje se ne mogu nametnuti. Kada su u pitanju fizička lica, naredba se može odnositi na njihovo finansijsko i drugo poslovanje, imovinu, radni aranžman, sredstva koja koriste za komunikaciju ili povezivanje s drugima, prostorije kojima imaju pristup, korišćenje prostorija ili stvari, putovanje unutar Ujedinjenog Kraljevstva ili u inostranstvo. Zahtevi se mogu postaviti i pravnim licima u vezi s njihovim poslovanjem, sporazumima koje su potpisali, obezbeđivanjem dobara i usluga, prostorijama koje

koriste, pa čak i u vezi sa zapošljavanjem osoblja. Licu se ne može narediti da pruži informaciju usmeno, niti da pruži informaciju kojom se krši zakonska profesionalna dužnost. Nepoštovanje naredbe predstavlja prestup za koji su propisane novčane kazne i/ili kazne zatvora u trajanju čak i do 5 godina. Iako, bez sumnje, takva naređenja u opravdanim slučajevima mogu biti korisna za sprečavanje teških krivičnih dela, među kojima i pranja novca, njima se otvara mogućnost za ograničavanje poslovanja kompanija, te zbog toga treba biti posebno obazriv.

4. Zaključak

Bitan uslov za uspešnu prevenciju pranja novca i finansiranja terorizma jeste proučavanje pojava oblika vršenja tih krivičnih dela. Na tom planu su značajne aktivnosti većeg broja međunarodnih institucija, među kojima je posebno značajna aktivnost Europol. U Proceni pretnje organizovanog kriminala za 2011. godinu Europol ukazuje na to da se pranje novca vrši na različite načina, kao što su: prenos gotovog novca preko državne granice uz pomoć kurira koji nose gotovinu; korišćenje usluga za elektronski prenos gotovog novca; razbijanje velikih suma u manje upadljive transakcije; poslovi s većim gotovinskim plaćanjima; korišćenje kompanija školjki i ofšor jurisdikcija, kao i korišćenje kompanija za fiktivni uvoz i izvoz dobara uz falsifikovanu dokumentaciju. U Nacionalnoj strategiji za borbu protiv organizovanog kriminala Vlade Republike Srbije iz 2009. godine ukazuje se na to da je uočena težnja da se novac stečen vršenjem predikatnih krivičnih dela ulaže u kupovinu nepokretnosti i luksuznih dobara na teritoriji Republike Srbije, da se nezakonito stečen novac prenosi van granica Republike Srbije na privatne račune fizičkih lica i račune ofšor firmi; da se novac stečen nelegalno u inostranstvu unosi u Republiku Srbiju i ulaže u nekretnine, kao i da se „prljav“ novac ulaže u kupovinu pravnih lica koja se privatizuju.

Načelo „upoznaj svog klijenta“ osnovni je uslov za uspešno sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma i to načelo je ugrađeno u važeći Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, koji je Narodna skupština Republike Srbije usvojila 2009. godine. Taj zakon propisuje veći broj radnji i mera za sprečavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorizma koje se preduzimaju pre, u toku i nakon vršenja transakcije ili uspostavljanja poslovnog odnosa. Pored mera i radnji koje imaju za cilj poznavanje stranke i praćenje njenog poslovanja, posebno je značajna izrada spiska indikatora za prepoznavanje sumnjivih lica i transakcija, redovno stručno obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih u obveznicima, određivanje ovlašćenog lica i njegovog zamenika u obveznicima, kao i obezbeđivanje uslova za njihov rad. Podaci o radu Uprave za sprečavanje pranja novca ukazuju na značaj unapređivanja dalje obuke zaposlenih lica u obveznicima kako bi se doprinelo delotvornijem otkrivanju sumnjivih transakcija, odnosno sprečavanju pranja novca. Do sada su banke podnale najveći broj izveštaja o gotovinskim transakcijama u iznosu 15.000 evra ili većem (preko 97% od ukupnog broja), dok su izveštaje o sumnjivim transakcijama bez obzira na iznos podnale isključivo banke. U tom smislu, da bi se unapredilo funkcionisanje sistema prevencije pranja novca i finansiranja terorizma, neophodno je da ostali obveznici budu aktivniji u identifikovanju sumnjivih transakcija, kao i da se dalje unapređuju mogućnosti proveravanja transakcija za koje obveznici podnose izveštaje.

5. Literatura

1. Бошковић, Г. (2005). *Пранње новца*. Београд: Беосинг.
2. Council of Europe (2005). *Organised crime situation report 2005 – Focus on the threat of economic crime*. Strasbourg: Council of Europe – Department of Crime Problems Directorate General of Legal Affairs.
3. Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing. Official Journal of the European Union 25. 11. 2005.
4. Egmont Group (2000). *FIU's in action: 100 cases from the Egmont Group*. A compilation of 100 sanitised cases on successes and learning moments in the fight against money laundering. Retrieved June 20, 2011, from <http://www.egmontgroup.org/>.
5. Europol (2011). *EU organised crime threat assessment OCTA 2011*. The Hague: Europol. Retrieved June, 21, 2011, from [http://www.europol.europa.eu/publications/European_Organised_Crime_Threat_Assessment_\(OCTA\)/OCTA_2011.pdf](http://www.europol.europa.eu/publications/European_Organised_Crime_Threat_Assessment_(OCTA)/OCTA_2011.pdf).
6. US Government interagency working group (2000). *International crime threat assessment*. Retrieved June 20, 2011, from <http://www.fas.org/irp/threat/376843.gif>.
7. Gilligan, P. G. (2007). Business, risk and organized crime. *Journal of financial crime*, 14(2), 101–112.
8. Ignjatović, Đ. (1998). Organizovani kriminalitet – II deo: Kriminološka analiza stanja u svetu. Београд: Полицијска академија.
9. Mijalković, S. (2009). Organizovani kriminal kao pretnja nacionalnoj bezbednosti. *Bezbednost*, (1–2).
10. Mijalković S. (2010). Obaveštajne strukture terorističkih i kriminalnih organizacija. *NBP – Žurnal za kriminalistiku i pravo*, (2), 101–114.
11. Mijalković, S., Bošković, G., Nikač, Ž. (2011). Međunarodnopravni naponi u sprečavanju finansiranja terorizma „prljavim novcem“. *Strani pravni život*, (1).
12. *Serious Crime Act 2007*. Retrieved June 20, 2011, from http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2007/27/pdfs/ukpga_20070027_en.pdf.
13. Šikman, M. (2011). Organized crime in the Republic of Srpska and Bosnia and Herzegovina. *NBP – Žurnal za kriminalistiku i pravo*, (1), 157–178.
14. Škulić, M. (2003). Organizovani kriminalitet – pojam i krivičnoprocesni aspekti. Београд: Досије.
15. SOCA (2009/10). *The United Kingdom threat assessment of organised crime*. UK: Serious organised crime agency. Retrieved June 21, 2011, from <http://www.soca.gov.uk/threats>.
16. Stojanović, Z. (2010). Krivična dela terorizma u Krivičnom zakoniku Srbije. *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 48(3), 11–32.
17. U. S. Internal Revenue Service – Federal Statutes - Money Laundering, Retrieved May 14, 2011, from <http://www.irs.gov/compliance/enforcement/article/0,,id=113004,00.html>.
18. USPN (2009a). *Lista indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija za banke*. Београд: Министарство финансија Републике Србије – Управа за спречавање пранја новца. Retrieved June 20, 2011, from http://www.apml.org.rs/index.php?option=com_remository&Itemid=10&func=select&id=17&lang=rs.
19. USPN (2009b). *Indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija za obveznike u prometu nepokretnostima*. Београд: Министарство финансија Републике Србије – Управа за спречавање пранја новца. Retrieved June 20, 2011, from http://www.apml.org.rs/index.php?option=com_remository&Itemid=10&func=select&id=17&lang=rs.
20. USPN (2010). *Lista indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija u vezi sa finansiranjem terorizma*. Београд: Министарство финансија – Управа за спречавање пранја новца. Retrieved June 23, 2011, from http://www.apml.org.rs/index.php?option=com_remository&Itemid=10&func=startdown&id=175&lang=en.
21. USPN (2011). *Godišnji izveštaj o radu Uprave za sprečavanje pranja novca za 2010. godinu*. Београд: Министарство финансија – Управа за спречавање пранја новца. Retrieved June 22, 2011, from http://www.apml.org.rs/index.php?option=com_remository&Itemid=10&func=startdown&id=215&lang=yu.

22. Vuković, S. (2009). Principi zakonitosti i legitimnosti u postupanju policije u prevenciji kriminaliteta. *Bezbednost*, (1–2).
23. Vuković, S. (2010). *Prevenција kriminala*. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija.
24. *Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma*. Beograd: Službeni glasnik Republike Srbije, br. 20/09, 72/09 i 91/10.
25. Vlada Republike Srbije (2009). Nacionalna strategija za borbu protiv organizovanog kriminala. Retrieved June 20, 2011, from http://www.srbija.gov.rs/vesti/dokumenti_sekcija.php?id=45678.

PREVENTION OF MONEY LAUNDERING AND TERRORIST FINANCING BASIC METHODS AND OPTIONS

Summary

This paper primarily provides an overview of the current methods of money laundering, particularly those listed in the Europol Organized Crime Threat Assessment of 2011, which is an important prerequisite for successful prevention of money laundering and terrorist financing. Specific trends in money laundering have been highlighted in the National Strategy for Combating Organized Crime of the Serbian Government in 2009, which is also subject of analysis. Then follows the review of basic methods for combating money laundering and terrorist financing in the current Law on Prevention of Money Laundering and Terrorist Financing of the Republic of Serbia of 2009, particularly enhanced and simplified measures of knowing customer and monitoring his/her business. It also provides an overview of certain provisions in current legislation of the United States which are important for prevention of money laundering and terrorist financing. Afterwards, presentation of the indicators of suspicious transactions and results of activities of the Administration for Prevention of Money Laundering of the Republic of Serbia set out in the Report on its work in 2010 follows, as well as pointing to potential problems in prevention of money laundering and terrorist financing.